

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Кафедра економічної теорії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор Мостов'як І. І.

“ _____ ” _____ 2015 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

напрями підготовки 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030507 «Маркетинг»,
6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит»

факультет економіки і підприємництва

Робочу програму складено на підставі навчальної програми та навчального плану напрямів підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» , 6.030507 «Маркетинг», 6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит»

Укладач робочої програми: доцент _____ Фицик Л. А.

Завідувач кафедри _____ доцент Костюк В. С.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри економічної теорії (протокол №1 від 28.08. 2015 р.)

Робочу програму схвалено науково-методичною комісією факультету економіки і підприємництва (протокол №1 від 1.09 2015 р.)

Голова науково-методичної комісії _____ доцент Бечко П. К.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 4	Галузь знань 0305 «Економіка і підприємництво»	Нормативна	
	Напрями підготовки 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030507 «Маркетинг», 6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит»		
Модулів – 3		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 13		1-й	4-й
		Семестр	
Загальна кількість годин - 120		1-й	8-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		30 год.	4 год.
		Семінарські	
		30 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		60 год.	112 год.
		Вид контролю: екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 0,71:1

для заочної форми навчання – 0,13:1

2. ВСТУП. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

У системі економічних наук важливе місце посідають історико-економічні дослідження, роль яких неупинно зростає. Це обумовлено низкою причин, з-поміж яких варто назвати такі. По-перше, перехід суспільних наук до нової загальнонаукової парадигми та використання принципів системно-синергетичного підходу в аналізі економічних процесів та явищ різко актуалізує знання про їх становлення і розвиток. Наукове пізнання економічної системи стає неможливим без дослідження їх генезису.

По-друге, свідома організація суспільства і його економічної сфери обумовлює необхідність пізнання й урахування історичного досвіду господарської діяльності людей. У ньому викристалізуються найбільш життєздатні та ефективні форми господарювання, що пройшли суспільний відбір і забезпечили пристосування до змін у зовнішніх умовах життя суспільств. Тому історичний досвід стає важливою передумовою свідомого вибору варіантів рішень та дій, джерелом для практичних перетворень.

По-третє, у змісті економічної освіти відбуваються суттєві зміни, пов'язані з її фундаменталізацією та формуванням загальноекономічних та професійних компетенцій. Перебудова освітньої діяльності на компетентісних засадах потребує вироблення у студентів таких якостей, як здатність системно аналізувати історичний розвиток господарської сфери суспільства, розуміти об'єктивність історичних змін, розрізняти видатні та провальні господарські рішення, реформи та революційні перетворення тощо.

Інтегрована дисципліна «Історія економіки та економічної думки» виникла на базі синтезу найбільш вагомих положень таких навчальних курсів, як «Економічна історія» та «Історія економічних учень». Нагромаджені ними наукові знання про історичний розвиток господарської сфери суспільства в новій дисципліні розглядаються з позицій власного предмета та методів аналізу.

Предмет курсу: розвиток історичних форм господарських одиниць, способів їх взаємодії та відображення цих характеристик господарської системи в економічній думці.

Мета і завдання курсу

Головна мета -- формування у студентів стійкого уявлення та творчого осмислення процесів зародження та еволюції господарства та економічної думки, її різноманітних напрямків і течій.

Головними завданнями дисципліни є:

- виховання ринкового економічного мислення;
- оволодіння основними економічними категоріями, принципами і законами в історичному аспекті їх розвитку, систематизація економічних знань;

- ознайомлення з альтернативними методами економічного регулювання та принципами економічної політики в їх еволюції.

Завдання курсу:

- забезпечення фундаментальної економічної підготовки фахівців з урахуванням передових здобутків історико-економічних дисциплін;
- формування у студентів принципів сучасного економічного мислення;
- поглиблення знань з економічної теорії;
- оволодіння методами історико-економічного аналізу процесів і явищ економічного життя суспільства.

Методологічні засади дисципліни ґрунтуються на використанні положень цивілізаційної парадигми суспільного розвитку, принципів системно-синергетичного аналізу економічних процесів, а також спеціальних методів економічної науки.

Після вивчення курсу «Історія економіки та економічної думки» студент повинен **знати:**

- основні історичні факти та суспільно-економічні процеси, що характеризують генезис та розвиток господарств країн європейської цивілізації;
- головні напрями і школи економічної думки, де знайшли відображення процеси господарського розвитку суспільств європейської цивілізації;
- періодизацію економічної історії та історії економічної думки;
- історію розвитку економічних інститутів сучасного господарства;
- наукові здобутки провідних представників економічної думки;

уміти:

- аналізувати економічні ситуації та їх відображення різними школами економічної думки на окремих етапах історичного розвитку країн європейської цивілізації;
- аналізувати економічний розвиток у тісній взаємодії з політичними, соціальними, культурними та іншими чинниками;
- систематизувати, критично осмислювати та використовувати набуті історико-економічні знання для аналізу сучасної економіки;
- користуватися категоріально-понятійним апаратом, запропонованим різними школами;
- простежувати взаємозв'язок дій у сфері економічної політики з теоретичними концепціями минулого і сьогодення;
- пояснити взаємозв'язок між економічними фактами, економічною теорією, економічною історією та історією економічної думки.

Логіка і структура дисципліни «Історія економіки та економічної думки» та передбачені цією програмою методи її вивчення дають можливість студентам засвоїти необхідний обсяг науково-теоретичних знань, що обумовить можливість цілісного сприйняття процесу функціонування сучасної економіки на національному і загальносвітовому рівнях.

На вивчення навчальним планом передбачено 120 годин, з яких 30 години лекцій, 30 годин семінарських занять, 60 годин самостійної роботи.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ ТА РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ

Структура навчальної дисципліни

Назва	Обсяг, год.				
	лекції	семінарські заняття	індивід. робота	самостійна робота	загалом
Модуль 1. Теоретико-методологічні засади історії економіки та економічної думки. Господарство та економічна думка стародавнього світу та періоду середньовіччя.					
1. 1.Змістовний модуль 1. Предмет і метод історії економіки та економічної думки	2	2	4	4	8
1.2. Змістовний модуль 2. Общинне господарство в період формування основ цивілізацій		-	-	4	4
1.3. Змістовний модуль 3. Господарство та економічна думка на етапі становлення ранніх цивілізацій	4	4	4	6	16
1.4. Змістовний модуль 4. Господарство та економічна думка суспільств Європейської цивілізації в період середньовіччя	4	2	4	8	18
Всього	10	8	12	22	46
Модуль 2. Господарство та економічна думка в умовах становлення та розвитку ринкового господарства (XVI – початок XX ст.)					
2.1. Змістовний модуль 5.Становлення ринкового господарства та економічна думка європейських країн (XIX – I пол. XVII ст.).	4	2	4	8	18
2.2. Змістовний модуль 6.Формування					

господарства індустріального суспільства та становлення економічної теорії (друга пол. XVII ст. – 60-ті роки XIX ст.).	4	4	4	8	20
2.3. Змістовний модуль 7. Становлення ринкових форм господарства в Україні (друга половина XVII – 60-ті роки XIX ст.)		2	2	8	12
2.4.Змістовний модуль 8. Основні тенденції розвитку ринкового господарства провідних країн Європейської цивілізації в період монополістичної конкуренції та їх відображення в економічній думці (70-ті роки XIXст. – початок XX ст.)	4	2	4	8	16
Змістовний модуль 9. Особливості розвитку господарства індустріального суспільства і основні напрямки теоретичних досліджень в українських землях (друга половина XIX – поч. XX ст.)		2	4	10	16
Всього	12	12	18	42	84
Модуль 3. Національне господарство провідних країн світу в глобальному економічному середовищі (XX – поч. XXI ст.)					
3.1. Змістовний модуль 10. Господарство та економічні дослідження в період державно-монополістичного розвитку суспільства Європейської цивілізації	4	2	2	8	18
3.2. Змістовний модуль 11. Еволюція ринкових систем господарства провідних країн світу (50 – 80 і рр. XX ст.)	4	2	2	4	12
3.3. Змістовний модуль 12. Світове господарство на етапі інформаційно-технологічної революції та основні напрямки економічної теорії наприкінці XX – початку XXI ст.	2	2	2	4	12
3.4. Змістовний модуль 13. Економічний розвиток українських земель в умовах радянської економічної системи та його трактування в економічній літературі			4	2	10
Всього	10	6	10	18	96
Всього годин	32	26	40	82	180

ЗМІСТ ТЕМ КУРСУ

ПЛАН ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Предмет та метод курсу «Історія економіки та економічної думки»

1. Історія економіки та економічної думки як наука.
2. Предмет, метод та завдання курсу.
3. Підходи та критерії періодизації господарського розвитку суспільства.
4. Джерела вивчення економічної історії.

Тема 2. Господарство та економічна думка стародавнього світу

1. Господарство первісної доби.
2. Господарство та економічна думка країн Стародавнього Сходу.
3. Господарство та економічна думка античних країн.

Тема 3. Господарство та економічна думка суспільств європейської цивілізації в період середньовіччя

1. Основні ознаки феодальної економіки.
2. Господарство та економічна думка раннього середньовіччя.
3. Господарство та економічна думка класичного середньовіччя.

Тема 4. Формування передумов ринкової економіки в країнах європейської цивілізації (XVI- перша половина XVII ст.)

1. Особливості розвитку господарства країн Західної Європи (XVI – перша половина XVII ст.).
2. Причини та наслідки Великих географічних відкриттів.
3. Суть та джерела первісного накопичення капіталу.
4. Особливості економічного розвитку Голландії та Великобританії.
5. Меркантилізм як перша економічна концепція доринкової економічної теорії.

Тема 5. Розвиток ринкового господарства в період становлення національних держав (друга половина XVII – перша половина XIX ст.)

1. Закономірності розвитку ринкового господарства в країнах Європейської цивілізації. Загальна характеристика економічної думки періоду вільної конкуренції.
2. Розвиток ринкового господарства в країнах Заходу. Генезис та еволюція ринкового господарства в Голландії та Англії.
3. Особливості ринкового господарства у Франції.
4. Німеччина на шляху до індустріального суспільства.
5. Утворення США й особливості становлення ринку в країні.

Тема 6.

Економічна думка періоду вільної конкуренції

Історичні передумови та етапи виникнення класичної школи політекономії

1. Історичні передумови та етапи виникнення класичної школи політекономії.
2. Започаткування класичної школи політекономії в Англії та Франції. Економічні погляди У. Петті та П. Буагільбера.
3. Економічні погляди фізіократів.
4. Формування ідейно-теоретичних та методологічних засад класичної політекономії, становлення економічної теорії як науки у працях А.Сміта.
5. Економічні погляди Д. Рікардо, Т. Мальтуса, Ж. Б. Сея, Ф. Бастиа, Г.Кері.
6. Завершення класичної політекономії у працях Дж. Мілля.
7. Економічні погляди представників утопічного соціалізму.
8. Марксизм.

Тема 7. Ринкове господарство країн європейської цивілізації в період монополістичної конкуренції

1. Революція в галузі науки та її наслідки.
2. Особливості економічного розвитку провідних країн світу в кінці XIX- на початку XX ст.

3. Маржинальна революція та її зв'язок зі змінами у світовому господарстві.
4. Кембріджська школа. Економічна теорія А. Маршалла.
5. Американська школа маржиналізму.
6. Історична школа.
7. Соціальний напрям в політекономії як передумова появи інституціоналізму.

Тема 8. Господарство та економічна думка в період державно-монополістичного розвитку суспільств європейської цивілізації (перша половина XX ст.)

1. Розвиток світового господарства після I світової війни. Становлення системи регульованого капіталізму.
2. Світова економічна криза 1929-1933 рр. «Новий курс» Ф. Д. Рузвельта.
3. Економічна політика фашистської Німеччини.
4. Кейнсіанство.
5. Неокласичні теорії ринку.

Тема 9. Світове господарство та економічна думка у 1939-80 – тих роках XX ст.

1. Економіка провідних країн світу в роки II світової війни.
2. План Маршалла та його внесок у відродження післявоєнного господарства країн Західної Європи.
3. Економічні перетворення та реформи в зарубіжних країнах після II світової війни.
4. Характеристика економічної думки післявоєнного періоду.

Тема 10. Функціонування національних господарств в системі глобальної економіки (90-і рр. XX ст. – початок XXI ст.).

1. Світова економічна глобалізація, її суть, рівні та вплив на національні господарства.
2. Інтеграція Європи та особливості економічного розвитку в її умовах.
3. Теорія прав власності та трансакційних витрат. Теорема Р. Коуза.
4. Теорія суспільного вибору та її теоретико-методологічні особливості.

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Змістовий модуль 1. 1.1. Предмет і метод історії економіки і економічної думки	2
2	1.2. Суспільне виробництво та фактори, що на нього впливають	2
3	1.3. Суспільний продукт. Рушійні сили розвитку економіки та виробництва	2
4	1.4. Власність в системі виробничих відносин	
5	1.5. Основні форми економічного розвитку. Товарна організація та її роль в еволюції суспільства	2
6	Змістовий модуль 2 2.1. Ринкова економіка та її еволюція	2
7	2.2. Механізм функціонування ринку	2
8	2.3. Підприємництво та бізнес	2
9	2.4. Макроекономічна нестабільність та державне регулювання	
10	2.5. Державне регулювання економічних процесів	2
11	2.6. Аграрні відносини та особливості їх розвитку в сучасних умовах	
12	2.7. Світове господарство та місце України в світовій економіці	

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Змістовий модуль 1 1.1. Економічна теорія як наука (1 – с. 17-24; 2 – с. 9-47; 3 – с. 9-73; 4 – с. 9-23; 5 – с. 9-24; 6 – с. 10-37)*	2
2	1.2. Суспільне виробництво та фактори, що на нього впливають (1 – с. 25-31; 2 – с. 71-82, 220-245; 4 – с. 30-42, 46-62; 5 – с. 25-37)	2
3	1.3. Суспільний продукт. Рушійні сили розвитку економіки та виробництва (1 – с. 32-42; 2 – с. 82-118; 3 – с. 73-106; 4 – с. 67-77; 5 – с. 37-48)	2
4	1.4. Власність в системі виробничих відносин (1 – с. 43-48; 4 – с. 80-96; 5 – с. 49-73)	4
5	1.5. Основні форми економічного розвитку. Товарна організація та її роль в еволюції суспільства	4

	(1 – с. 49-55; 2 – с. 118-144; 3 – с. 107-151; 4 – с. 100-108, 112-123; 5 – с. 97-134; 6 – с. 52-102)	
6	Змістовий модуль 2 2.1. Ринкова економіка та її еволюція (1 – с. 56-62; 2 – с. 166-183; 3 – с. 151-178, 215-250; 4 – с. 160-167; 5 – с. 135-138; 6 – с. 103-130)	2
7	2.2. Механізм функціонування ринку (1 – с. 63-81; 2 – с. 184-220; 3 – с. 178-215; 4 – с. 145-156; 5 – с. 138-147; 6 – с. 131-146, 186-206)	4
8	2.3. Підприємництво та бізнес (1 – с. 82-99; 2 – 245-270; 3 – с. 251-272; 4 – с. 170-184; 5 – с. 262-334; 6 – с. 147-167)	4
9	2.4. Макроекономічна нестабільність та державне регулювання (1 – с. 100-104; 2 – с. 463-486; 3 – с. 428-455; 4 – с. 317-333; 5 – с. 234-277)	2
10	2.5. Державне регулювання економічних процесів (1 – 105-113; 2 – с. 515-536; 3 – с. 406-428; 4 – с. 343-355)	2
11	2.6. Аграрні відносини та особливості їх розвитку в сучасних умовах (1 – с. 114-119; 2 – с. 375-397; 3 – с. 341-359; 5 – с. 325-336)	2
12	2.7. Світове господарство та місце України в світовій економіці (1 – с. 120-138; 2 – с. 583-628; 3 – с. 545-622; 4 – с. 404-416, 435-442; 5 – с. 473-523; 6 – с. 449-476)	2
	Разом	32

3.2. Плани семінарських занять

Модуль 1.

План

1. Предмет, метод, функції та завдання історії економіки та економічної думки
2. Структура курсу. Етапи розвитку і періодизація.
3. Значення курсу для творчого підходу у вивченні сучасних економічних явищ.

Запитання для обговорення та самостійного вивчення:

1. Еволюція розвитку і типи господарської організації суспільства.
2. Розвиток економічної думки: історичний контекст.
3. Зв'язок історико-економічного пізнання з розвитком економічних знань в цілому.
4. Економічна наука в системі економічних знань.

Теми рефератів:

1. Місце і роль історії економіки та економічної думки в системі підготовки спеціалістів з вищою економічною освітою.

2. Умови й напрями економічних досліджень в історії економіки та економічної думки.
3. Становлення та розвиток історії економіки та економічної думки та їх зв'язок з етногенезом українського народу.

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Що є предметом історії економіки та економічної думки?
2. Розкрийте періодизацію історії економіки та економічної думки. Поясніть суть основних підходів.
3. Перелічіть і поясніть основні функції предмету. На які методи економічного аналізу спирається предмет?
4. Яке місце займає курс «Історія економіки та економічної думки у системі економічних знань»?
5. Чим корисний курс для підготовки спеціалістів з економічного профілю?
6. Проаналізуйте взаємозв'язок історії економіки та економічної думки з іншими науками.

Тести:

1. Назвіть предмет історії економіки та економічних учень:
 - а) економічні категорії та закони;
 - б) історія економічної науки;
 - в) історичний процес виникнення й розвитку економіки та економічної думки;
 - г) закономірності розвитку економічних поглядів та ідей.
2. Назвіть методи дослідження історії економіки та економічних учень:
 - а) статистичний;
 - б) синхронний;
 - в) історико--порівняльний;
 - г) територіальний.
3. Поняття методу науки містить у собі:
 - а) спосіб оптимального застосування усієї сукупності пізнавальних засобів;
 - б) структуру предмета;
 - в) набір фактичних даних;
 - г) світоглядні настанови вченого.
4. Що поєднує представників одного напрямку або школи?
 - а) методологія;
 - б) концептуальний підхід до аналізу економічних проблем;
 - в) єдність вихідних положень;
 - г) ідеологічні позиції;
 - д) географічні ознаки.
- 5.

Тема 2. Особливості господарського розвитку та економічної думки стародавнього світу

План:

1. Господарство та соціально-економічні відносини в країнах Стародавнього Сходу, Стародавньої Греції та Стародавнього Риму.
2. Економічна думка Стародавнього Сходу.
3. Економічна думка Стародавньої Греції та Риму.

4. Господарство українських земель в праісторичні часи.

Теми рефератів:

1. Виникнення економічної думки в Стародавньому Китаї та Індії.
2. Формування економічних учень в Стародавній Греції і Стародавньому Римі.
3. Господарство Стародавньої Греції.
4. Господарство Стародавнього Риму.
5. Господарство трипільців.
6. Господарство скіфів.
7. Господарство грецьких міст-держав у Північному Причорномор'ї.

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Перелічіть фактори, що зумовили перехід від привласнюючого до відтворюючого господарства.
2. Які найдавніші писемні джерела пам'яток економічної думки цивілізації Стародавнього Сходу ви знаєте?
3. Яким чином були «упорядковані» масштаби лихварства законами Хаммурапі?
4. На основі існування якої власності мало примножуватися багатство країни за вченнями Конфуція?
5. Хто в історії економічної думки одним з перших звернувся до всебічного вивчення проблеми поділу праці у суспільстві?
6. Які функції грошей виділяв Ксенофонт?
7. Яку діяльність людей Арістотель відносив до економіки і яку до хремастики?
8. У чому загальне і відмінне в економічній думці Стародавньої Греції та Риму?

Тести:

1. Іригаційні системи виникли на базі техніки:
 - а) кам'яної;
 - б) мідної;
 - в) залізної;
 - г) дерев'яної.
2. основне призначення рабства на річкових цивілізаціях:
 - а) продуктивна праця;
 - б) полігамія;
 - в) престиж влади;
 - г) будівництво.
3. Чому земля в країнах Стародавнього Сходу знаходилася у державній власності?
 - а) через необхідність організації будівництва та підтримання у робочому стані іригаційних споруд;
 - б) держава підпорядковувала собі общинників-землеробів;
 - в) общинну землю легше було зробити державною;
 - г) у зв'язку з низькою продуктивністю праці в сільському господарстві.
4. Яка країна стала батьківщиною терасної системи землеробства?
 - а) Стародавній Рим;
 - б) Стародавня Греція;
 - в) Стародавня Сирія;
 - г) Стародавня Індія.
5. У якій країні був винайдений перший сейсмограф?

- а) Стародавній Китай;
 - б) Стародавня Греція;
 - в) Стародавній Рим;
 - г) Стародавній Вавілон.
6. Що являла собою ергастерія?
- а) велику майстерню, у якій працювали раби;
 - б) велику майстерню, у якій працювали вільні ремісники;
 - в) ділянку землі;
 - г) торговельну спілку.
7. Латифундія у Стародавньому Римі – це:
- а) господарство у декілька гектарів, де працювали десятки рабів;
 - б) господарство в тисячі і десятки тисяч гектарів, де працювали тисячі рабів;
 - б) господарство, у якому панувало натуральне господарство;
 - г) в неоліті
8. Рабовласницький лад прийшов на зміну первісному суспільству тому, що:
- а) був запропонований більш високий рівень продуктивності суспільної праці;
 - б) забезпечував постійне відтворення робочої сили шляхом ведення війни і захоплення військовополонених;
 - в) мав великі успіхи в будівництві пірамід та інших споруд;
 - г) мав сувору державну централізацію.
9. Першим засобом оплати у Стародавньому Римі було:
- а) золото;
 - б) хутра;
 - в) худоба;
 - г) зерно.
10. Причини колонізації стародавніми греками територій Північного Причорномор'я та Середземномор'я:
- а) пошук благородних металів;
 - б) земельний голод у Греції;
 - в) збільшення чисельності населення у грецьких полісах;
 - г) війни на території Греції.
11. Що таке хремастика Арістотеля?
- а) наука про багатство;
 - б) наука про обмін, торгівлю, збагачення;
 - в) наука про управління майном;
 - г) наука про зовнішню торгівлю
12. Філософи Стародавньої Греції основною галуззю економіки вважали:
- а) скотарство;
 - б) землеробство;
 - в) ремесло;
 - г) мистецтво.
13. Хто вперше проаналізував поділ праці як економічну категорію?
- а) Арістотель;
 - б) Платон;
 - в) Ксенофонт;
 - г) Варрон.
14. Яка з пам'яток економічної думки Стародавнього Сходу, на ваш погляд, є найстаршою з відомих людству:
- а) «Кодекс законів царя Хаммурапі»;
 - б) «Вислови Іпусера»;
 - в) «Повчання гераклеопольського царя своєму синові»;
 - г) «Артхашастра».

15. На думку давньокитайського філософа Конфуція, збільшення суспільного багатства пов'язане з
- працею народу;
 - діями володаря і вправністю господарювання;
 - регламентацією патріархальних відносин;
 - розвитком сфери обігу.
16. Хто вважається засновником терміну «економіка»?
- Ксенофонт;
 - Арістотель;
 - Платон;
 - Сократ.
17. Вкажіть назву праці та її автора, в якій висунуто ідею про те, що «некорисна річ не може бути багатством»:
- «Закони» Платона;
 - «Політика» Демокріта;
 - «Домострой» Демокріта;
 - «Про доходи» Ксенофонта.

Тема 3. Господарство та економічна думка суспільств Європейської цивілізації в період середньовіччя(2 год.)

План

- Основні риси феодальної економіки.
- Господарство країн Західної Європи в середні віки.
- Економічна думка середньовіччя.
- Історія економічної думки України часів раннього та класичного середньовіччя.

Питання для самостійного вивчення:

- Основні риси, етапи розвитку і економічна структура господарства епохи середньовіччя. Сеньйоріально-селянські відносини.
- Розвиток товарно-грошових відносин і зародження капіталістичного виробництва.

Теми рефератів:

- Особливості становлення феодального господарства в країнах Західної Європи.
- Розвиток ремесла у Західній Європі в середні віки.
- Розвиток торгівлі в середні віки.
- Економічна думка Середньовічної Русі.

Запитання і завдання для самоконтролю:

- Визначте, які причини привели до краху античного рабовласницького суспільства і визрівання протофеодальних відносин.
- Назвіть основні риси, етапи становлення та розвитку західно-європейського феодалізму.
- Охарактеризуйте цеховий лад середньовічного ремесла, доведіть його раціональність. Визначте соціально-економічні функції цехів.
- Що розумів Фома Аквінський під «справедливою ціною», багатством країни? Які види праці виділяли кантоністи?

Тести:

- У якому столітті у Західній Європі розпочався процес урбанізації?

- а) X;
 - б) XI;
 - в) XV;
 - г) XVI.
2. Центр ярмаркової торгівлі у XIII - XIV ст. був розміщений в:
- а) Франції;
 - б) Швейцарії;
 - в) Нідерландах;
 - г) Німеччині.
3. Який з єзуїтських орденів заснував перший ломбард?
- а) орден тамплієрів;
 - б) орден францисканців;
 - в) орден домініканців;
 - г) орден бенедикціанців.
4. У якій послідовності з'явилися форми феодального землеволодіння?
- а) бенефіцій – алод – феодал;
 - б) феодал – бенефіцій – алод;
 - в) алод – феодал – бенефіцій;
 - г) алод – бенефіцій – феодал;
 - д) феодал – алод – бенефіцій.
5. Цехова регламентація середньовічного ремесла була зумовлена:
- а) потребами виживання міських дрібних ремісників у міських умовах;
 - б) релігійними канонами;
 - в) іміджевими професійними причинами;
 - г) підвищенням якості виробів.
6. Гільдія – це об'єднання:
- а) ремісників;
 - б) купців;
 - в) лихварів;
 - г) суднобудівників;
 - д) мореплавців.
7. За чийого князювання у Київській Русі вперше почали карбувати монети?
- а) Володимира Великого;
 - б) Святополка;
 - в) Ярослава Мудрого.
8. Батьківщиною мануфактурного виробництва була:
- а) Великобританія;
 - б) Італія;
 - в) Нідерланди;
 - г) Франція.
9. Перша товарна біржа була створена в:
- а) Антверпені;
 - б) Амстердамі;
 - в) Парижі;
 - г) Лондоні;
 - д) Генуї.
10. Яка з країн отримала монопольне право на торгівлю з Індією у XVст?
- а) Португалія;
 - б) Іспанія;
 - в) Італія;
 - г) Англія.
11. Знаменитий торгівельний шлях «з варяг в греки» у Київській Русі простягався з:

- а) Балтійського моря в Середземне;
 - б) Балтійського моря в Чорне;
 - в) Північного моря в Середземне;
 - г) Білого моря в Чорне.
12. У якому документі доби середньовіччя знайшли відображення проблеми общини салічних франків?
- а) «Руська Правда»;
 - б) «Салічна правда»;
 - в) «Бургундська правда»;
 - г) «Капітулярій про вілли».
13. Визначною пам'яткою соціально-економічної літератури доби Київської Русі є:
- а) «Салічна правда»;
 - б) «Київська правда»;
 - в) «Українська правда»;
 - г) «Руська правда».
14. Хто вважав, що поділ людей за професіями зумовлений Божою милістю, яка розподілила людей на стани, і природними причинами визначила схильність різних людей до різних професій?
- а) Т. Аквінський;
 - б) І. Вишенський;
 - в) У. Петті;
 - г) Ф. Кене.
15. Основним твором Томи Аквінського є:
- а) «Сума проти язичників»;
 - б) «Трактат про походження, природу, юридичну підставу та зміну грошей»;
 - в) «Навігаційний акт»;
 - г) «Закони суспільного господарства».
16. У якій роботі Фома Аквінський констатує масові прояви ознак масштабних товарно-грошових відносин у чисельних і могутніх містах?
- а) «Нікомахова етика»
 - б) «Держава»;
 - в) «Сума теології»;
 - г) «Наука політики».
17. Хто є автором твору «сума теологій»?
- а) І. Вишенський;
 - б) Аквінат;
 - в) Арістотель;
 - г) В. Мономах.
18. Хто вважав, що поділ людей за професіями зумовлений Божою милістю, яка розподілила людей на стани, і природними причинами, визначила схильність різних людей до різних професій?
- а) Т. Аквінський;
 - б) І. Вишенський;
 - в) У. Петті;
 - г) Ф. Кейнс.

Тема 4. Становлення ринкового господарства та економічна думка Європейських країн (2 год.)

План

1. Еволюція феодального господарства в XIV- XV ст. та її особливості.

2. Економічні причини та наслідки Великих географічних відкриттів. Становлення мануфактурного виробництва.
3. Господарство країн Західної Європи та США у період генези індустріального суспільства.
4. Економічна думка періоду первісного нагромадження капіталу. Історичні передумови виникнення, сутність і етапи еволюції меркантилізму
5. Фізіократи, суть їх поглядів.

Питання для самостійного вивчення:

- 1.

Теми рефератів:

1. Роль меркантилізму в розвитку економічних ідей.
2. Особливості меркантилізму в різних країнах.
3. Ідеї меркантилізму в українській соціально-економічній думці кінця XVII – початку XVIII ст.
4. Ф. Кене – основоположник вчення фізіократів.

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Що таке меркантилізм? Які історичні реалії обумовили його виникнення?
2. Розкрийте суть концепції національного багатства і способів його примноження з погляду раних та пізніх меркантилістів.
3. У чому суть економічної політики протекціонізму? Наведіть приклади реалізації протекціоністських заходів у країнах західної Європи.
4. Що розумів Ф. Кене під «чистим продуктом» і де він виробляється? В чому полягає поняття вартості і споживчої вартості?
5. У праці «Економічна таблиця» Ф. Кене вперше зробив науковий аналіз кругообігу господарського життя. Розкрийте його зміст.

Тести:

1. Суть політики меркантилізму полягала в:
 - а) сприянні торговому капіталу;
 - б) у запровадженні мит і тарифів;
 - в) у підтримці експансії торгівельного капіталу та заохоченні вітчизняної промисловості;
 - г) у заходах, спрямованих на отримання активного зовнішньоторгівельного балансу.
2. Мануфактура як тип підприємства перемогла у конкурентній боротьбі ремісничу майстерню завдяки, перш за все, використанню:
 - а) більш досконалих технологій;
 - б) більш кваліфікованої робочої сили;
 - в) поділу праці;
 - г) більш ефективних технічних засобів.
3. Загальним і вичерпним підсумком процесу первісного нагромадження капіталу є:
 - а) перетворення маси безпосередніх виробників у найманих робітників;
 - б) виникнення купецьких корпорацій;
 - в) перетворення засобів виробництва і грошових багатств у капітал;
 - г) перетворення маси безпосередніх виробників у найманих робітників, а засобів виробництва – у капітал.

4. Яка з галузей мануфактурної промисловості Англії розвивалась в XVI – XVII ст.. найбільш ефективно в ході аграрного перевороту?
- а) виробництво зерна;
 - б) вівчарство;
 - в) картоплярство;
 - г) конярство.
5. Голландська Ост – Індська компанія займалася торгівлею:
- а) прянощами;
 - б) слоновою кісткою;
 - в) рабами;
 - г) шовковими тканинами.
6. В чому полягає головне економічне значення великих географічних відкриттів?
- а) створення колоніальної системи;
 - б) «революція цін»;
 - в) створення світового ринку;
 - г) новий асортимент товарів.
7. В чому полягав процес огорожування в Англії?
- а) перетворення орної землі на пасовиська;
 - б) виділення ділянок для видобутку корисних копалин;
 - в) виділення земель для підприємств;
 - г) перетворення пасовиськ в орну землю.
8. Яку продукцію випускали мануфактури Франції?
- а) машини;
 - б) бавовняні тканини;
 - в) судна;
 - г) предмети розкошу.
9. Яка з країн стала батьківщиною першої фондової біржі?
- а) Голландія;
 - б) Франція;
 - в) США;
 - г) Англія.
10. Автором терміну «політична економія» є:
- а) Арістотель;
 - б) Тома Аквінський;
 - в) А. Монкретьєн;
 - г) А. Сміт.
11. Згідно з меркантилістською концепцією джерелом грошового багатства є:
- а) зростання закордонних інвестицій;
 - б) перевищення імпорту над експортом;
 - в) перевищення експорту над імпортом.
12. Предметом вивчення меркантилізму є:
- а) сфера обігу;
 - б) сфера виробництва;
 - в) сфера обігу і виробництва одночасно.
13. Визначте історичні умови виникнення меркантилізму:
- а) бурхливий розвиток капіталізму, прискорений промисловим переворотом;
 - б) формування світового ринку;
 - в) первісне нагромадження капіталу;
 - г) розгортання науково-технічної революції.
14. Вкажіть категорії, які аналізували фізіократи:
- а) класи;
 - б) сільське господарство;

- в) промисловість;
 - г) чистий продукт;
15. Яка з теорій грошей була розроблена пізніми меркантилістами?
- а) металева;
 - б) номіналістична;
 - в) кількісна;
 - г) трудова.
16. Для досягнення позитивного сальдо у зовнішній торгівлі ранні меркантилісти вважали за доцільне:
- а) експортувати сировину і матеріали;
 - б) розширювати ринки збуту шляхом встановлення низьких цін на товари;
 - в) не допускати вивозу з країни золота і срібла;
 - в) обмежувати експорт товарів.
17. Яка галузь, за теорією фізіократів, збагачує країну?
- а) матеріальне виробництво;
 - б) сфера послуг;
 - в) внутрішня торгівля;
 - г) зовнішня торгівля.
18. Хто на думку Ф. Кене створює чистий продукт?
- а) ремісник;
 - б) землероб;
 - в) капіталіст;
 - г) землевласник.

Тема 5. Формування господарства індустріального суспільства та становлення економічної теорії (2 год.)

1. Промисловий переворот в Англії, його причини, хід та наслідки.
2. Особливості економічного розвитку Англії, Франції, Німеччини та США у XVIII ст.
3. Історичні умови виникнення і загальна характеристика класичної політичної економії.
4. Економічні погляди У. Петті . Роль П. Буагільберга у формуванні класичної політичної економії.
5. Ідеї економічного вчення А. Сміта.
6. Економічне вчення Д. Рікардо.

Запитання для самостійного опрацювання:

1. Англійська класична політична економія у працях Т. Р. Мальтуса, Н. Сеніора, Д. Мілля та Дж. Мак Кулоха.
2. Економічна теорія у Франції: Ж. Б. Сей, його внесок у класичну політичну економію.
3. Ф. Бастіа, його теорія «економічної гармонії».
4. Зародження системи національної політичної економії у Німеччині. Економічні погляди Ф. Ліста.
5. Економічні погляди Г. Ч. Кері.
6. Критичний напрям в політичній економії та формування соціальних ідей (С. Сісмонді, П. Прудон, Х. Рубертсус, Ф. Лассаль). Західноєвропейський утопічний соціалізм (Сен – Сімон, Фур'є, Оуен).
7. Суспільно – економічна думка в дореформений період. Критика кріпосницької системи у працях Я. Козельського, В. Каразіна, Д. Журавського, А. Скальковського та ін.

Теми рефератів:

1. Розвиток мануфактурного виробництва у Західній Європі у XVI – XVIII ст..
2. Промисловий переворот та особливості індустріалізації в країнах Західної Європи в останній третині XVIII – середині XIX ст.
3. Сутність концепції А. Сміта про «економічну людину» і «невидиму руку» ринку.
4. Формування Д. Рікардо основної задачі політичної економії.

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Назвіть основні причини, які призвели до нагромадження капіталу.
2. Які типи мануфактур ви знаєте? Охарактеризуйте їх.
3. Охарактеризуйте теоретичні позиції А. Сміта про заробітну плату, прибуток, ренту і капітал.
4. У чому основна заслуга А. Сміта і Д. Рікардо як основоположників класичної школи політичної економії?
5. Що покладено в основу визначення вартості Д. Рікардо?
6. Які фактори беруть участь у створенні корисності за Сеєм?
7. У чому суть теорії послуг Ф. Бастіа?
8. Як трактує Дж. С. Мілль категорії «вартість», «продуктивна праця», «заробітна плата», «рента».

Тести:

1. Перший паровий двигун був сконструйований:
 - а) Д. Уаттом;
 - б) Р. Бенцем;
 - в) Р. Фултоном;
 - г) Р. Стефенсоном.
2. Основна причина сповільнення темпів економічного розвитку Голландії у кінці XVIII ст.:
 - а) надмірна увага розвитку промислового капіталу;
 - б) реалізація політики протекціонізму та меркантилізму;
 - в) перевага торгового капіталу над промисловим;
 - г) занепад мануфактурного виробництва.
3. Перша в світі залізниця була побудована в:
 - а) Англії;
 - б) США;
 - в) Франції;
 - г) Голландії.
4. Яка галузь грала головну роль в англійській промисловості у XVIII – XIX ст.?
 - а) суднобудування;
 - б) металургія;
 - в) вугільна;
 - г) текстильна.
5. Рантьє – це:
 - а) позика під певний процент;
 - б) особи, що живуть на доходи від свого грошового капіталу;
 - в) особи, які володіють великим фінансовим капіталом;
 - г) фінансові зобов'язання.
6. У якій галузі промисловості Великобританії у останній третині XVIIIст. Розпочався промисловий переворот?
 - а) металургійній;

- б) машинобудівній;
- в) легкій;
- г) вугільній.

9. Назвіть головні засади класичної школи політичної економії:

- а) державне регулювання економіки;
- б) дослідження сфери обігу;
- в) визнання дії об'єктивних економічних законів;
- г) проголошення економічного лібералізму;
- д) дослідження сфери виробництва;
- е) розгляд проблеми сфери цінності переважно з позицій трудової теорії.

10. Назвіть теоретичні засади економічних поглядів А. Сміта:

- а) егоїзм людини;
- б) споживна вартість як мета виробництва;
- в) схильність людей до обміну;
- г) обіг як джерело багатства;
- д) низький рівень заробітної плати;
- е) визначення цінності речі її корисністю.

11. Назвіть, яку працю А. Сміт визнає за продуктивну:

- а) працю в сільському господарстві;
- б) працю в сфері матеріального виробництва;
- в) працю в сфері обігу;
- г) працю, що створює цінність.

12. Назвіть проблеми, що перебували в центрі економічних досліджень Д. Рікардо:

- а) аналіз обмежених ресурсів;
- б) теорія цінності;
- в) розподіл багатства;
- г) аналіз якісних характеристик капіталізму.

13. У визначенні вартості Д. Рікардо дотримується:

- а) трудової теорії вартості;
- б) теорії витрат;
- в) теорії корисності.

14. Кому належать слова: «праця є батьком та активним принципом багатства, а земля - його мати?»

- а) Д. Рікардо;
- б) В. Петті;
- в) М. Блаугу;
- г) Т. Р. Мальтусу.

15. Вкажіть положення, яке було запропоноване Ж. Б. Сеєм:

- а) корисність – це надання послуг;
- б) капіталіст експлуатує робітника;
- в) вартість визначається працею;
- г) капіталіст надає послугу робітнику при прийому на роботу.

16. В. Петті і П. Буагільбер – засновники теорії вартості, яка визначається:

- а) витратами праці (трудова теорія);
- б) виробничими витратами (теорія витрат);
- в) маржинальною корисністю.

17. Яка економічна теорія належить С. Сісмонді?

- а) теорія криз виробництва;
- б) теорія корисності;
- в) теорія «третьох осіб»;

г) теорія факторів виробництва.

Тема 6. Особливості розвитку господарства індустріального суспільства (4 год.)

Заняття 1.

План:

1. Нові тенденції у розвитку господарства в останній третині XIX ст. Перехід від системи вільної конкуренції до монополій.
2. Особливості економічного розвитку провідних країн світу в епоху монополістичного капіталізму.
3. Історичні умови зародження і початок формування марксистської політичної економії. Розробка К. Марксом та Ф. Енгельсом економічної теорії капіталізму.
4. Формування неокласичної традиції у західній політичній економії у другій половині XIX – на початку XXст.
5. Передумови виникнення і загальна характеристика маржиналізму.
6. Австрійська теорія граничної корисності.
7. Кембріджська і американська школи. Математична школа в політичній економії.

Тематика рефератів:

1. Формування економічного вчення К. Маркса і Ф. Енгельса у 40-50-х роках XIX ст..
2. Теоретичні проблеми «Капіталу» К. Маркса.
3. Перехід від капіталізму, заснованого на вільній конкуренції до панування монополій у країнах Західної Європи.
4. Вплив марксизму на розвиток світової економічної думки.
5. Теоретичні погляди О. Бем – Баверка і Ф. Візера.
6. Розвиток неокласичних традицій у працях А. Маршалла, А. Пігу та Р. Хоутрі.

Запитання для самостійного опрацювання:

1. Механізм виникнення додаткової вартості у праці К. Маркса «Капітал».
2. Історична школа політичної економії.
3. Економічні погляди Ф. Ліста.
4. Економічні погляди В. Зомбарта і Вебера.
5. Розвиток неокласичної традиції у працях А. Пігу та Р. Хоутрі.

Зпитання для самоконтролю:

6. Охарактеризуйте теоретико-методологічні особливості системи економічних поглядів К. Маркса.
7. Розкрийте внесок Ф. Енгельса у розвиток марксистської теорії.
8. Як К. Маркс трактував додаткову вартість?
9. Охарактеризуйте основні теоретичні проблеми і структуру «Капіталу» К. Маркса.

Заняття 2

Особливості розвитку господарства індустріального суспільства і основні напрямки теоретичних досліджень в українських землях (друга половина XIX – поч. XX ст.)

План:

1. Промисловий переворот та індустріалізація на українських землях у другій половині XIX ст.
2. Спроба реформування аграрного сектору в Російській імперії.
3. Особливості розвитку економічної думки в останній третині XIX ст.
4. Марксистська течія в українській економічній думці.
5. Київська соціально-психологічна школа. Економічні погляди М. Бунге та його послідовників.
6. Аграрні проблеми та ідеї кооперації в українській економічній думці. М. Левицький, Т. Осадчий, Ф. Щербина, Б. Мартос.

Запитання для самостійного опрацювання:

1. Особливості концентрації виробництва та створення монополій
2. Інституціональні засади в українській економічній думці. Формування неокласичного напрямку.
3. Внесок М. Туган - Барановського у розвиток теоретичних проблем політичної економії.
4. Теорія економічної кон'юнктури. М. Туган – Барановський. Є. Слуцький.
5. Демократична економічна думка представників Галичини. М. Павлик, І. Франко, О. Терлецький.

Питання для самоконтролю:

1. Які етапи у розвитку класичної політичної економії в Україні можна виділити і в чому їх специфіка?
2. Які наслідки дав іноземний капітал для становлення індустріального суспільства в Україні?
3. Охарактеризуйте передумови, основні етапи та наслідки промислового перевороту в Україні. Які його особливості?
4. Розкрийте зміст аграрних реформ в Україні у 1848 і 1861 роках та порівняйте їх.
5. У чому особливість погляду на питання цінності і капіталу М. Зібера?
6. Розкрийте передумови виникнення української кооперації і види та найважливіші напрямки її діяльності.

Тематика рефератів:

1. Аграрні реформи. В Україні у XIX ст. та їх вплив на економічний розвиток України
2. Математична школа в політичній економії України.
3. Економічні погляди М. Туган – Барановського.
4. Економічні ідеї соціалізму в українській економічній літературі.

Тести:

1. Головна причини економічного підйому Німеччини в кінці XIX ст.:
 - а) перемога над Францією у франко - пруській війні;
 - б) об'єднання країни;
 - в) більш пізній початок промислового перевороту;
 - г) відносно дешева робоча сила.
2. В англійському експорті кінця XIX ст. переважали:
 - а) промтовари;
 - б) капітал;
 - в) сировина;

- г) позики.
- 2. Основна форма німецьких монополій:
 - а) трест;
 - б) картель;
 - в) концерн;
 - г) синдикат.
- 4. Основна причина затяжного характеру промислового перевороту у Франції?
 - а) наполеонівські війни;
 - б) політика банків;
 - в) вузькість сировинної бази;
 - г) слабкість інженерної думки.
- 5. В чому полягала перевага більш пізньої індустріалізації Німеччини?
 - а) потребувала менше часу;
 - б) більше кредиту;
 - в) більша роль держави;
 - г) більш молода технологічна база.
- 6. В чому особливість вивозу французького капіталу?
 - а) інвестиції;
 - б) позики;
 - в) союзна допомога;
 - г) благодійність.
- 7. В якій країні імперіалізм мав лихварський характер?
 - а) Великобританії;
 - б) Франції;
 - в) Німеччині;
 - г) Японії;
 - д) США.
- 8. Чим була зумовлена втрата Англією світової економічної першості наприкінці XIX ст.?
 - а) слідуванням принципу “життя за рахунок колоній”;
 - б) втратою промислової монополії;
 - в) політикою фритредерства;
 - г) світовою аграрною кризою.
- 9. Чим обумовлювалося економічне піднесення Німеччини в другій половині XIX ст.?
 - а) політичним об’єднанням країни;
 - б) перемогою Пруссії над Францією у війні 1870 – 1871 рр.
 - в) швидким зростанням населення;
 - г) політикою протекціонізму.
- 10. Які причини обумовили економічне піднесення США та перетворення їх у провідну індустріальну державу світу в останній третині XIX ст.?
 - а) перемога капіталістичної Півночі над рабовласницьким Півднем у громадянській війні 1861-1865 рр.;
 - б) наявність величезних природних багатств;
 - в) стандартизація продукції;
 - г) розвиток сільського господарства.
- 11. У якій країні у кінці XIX – на початку XX ст. провідною формою монополій стають “джайбацу”?
 - а) Німеччині;
 - б) США;
 - в) Японії;
 - г) Італії.

12. Основна форма американських монополій:
- а) концерн;
 - б) картель;
 - в) синдикат
 - г) трест.
13. Провідне місце у промисловому виробництві Європи в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. займала:
- а) Німеччина;
 - б) Англія;
 - в) Франція;
 - г) Росія.
14. Столипінська аграрна реформа передбачала здійснення таких основних заходів:
- а) руйнування общини;
 - б) надання кредитної допомоги селянам;
 - в) організацію переселення селян у малоземельні райони;
 - г) надання селянам землі у приватну власність без викупу.
15. Перше монополітичне об'єднання в промисловості України мало назву:
- а) “Продамет”;
 - б) “Продвугілля”;
 - в) “Синдикат цукрозаводчиків”
 - г) “Продвагон”
16. У якій галузі промисловості України розпочався промисловий переворот:
- а) металургії;
 - б) вугільній;
 - в) харчовій;
 - г) машинобудуванні
17. Суть політики фрітредерства полягала в:
- а) у вимозі свободи торгівлі, а також неутручанні держави у підприємницьку діяльність;
 - б) у підтримці вітчизняного товаровиробника;
 - в) у підвищенні мит на іноземні товари;
 - г) у досягнення додатного балансу у зовнішній торгівлі.
18. До якого капіталу з позицій засобів переносу вартості на готовий продукт відноситься заробітна плата?
- а) до основного;
 - б) до обігового;
 - в) до постійного;
 - г) до змінного.
19. Що виступає предметом дослідження третього тому «Капіталу» К.Маркса?
- а) процес виробництва і обігу капіталу, який взято у цілому;
 - б) процес обігу капіталу;
 - в) процес виробництва капіталу;
 - г) теорія надлишкової вартості.
20. Ким створюється надлишкова вартість згідно з К. Марксом?
- а) промисловими робітниками;
 - б) капіталістом;
 - в) найманим сільськогосподарським робітником;
 - г) підприємцем.
21. Історична школа розглядає як предмет економічного аналізу:

- а) сферу виробництва;
 - б) сферу виробництва і сферу обігу;
 - в) економічні і неекономічні фактори.
22. Зто з представників маржиналізму ввів в економічну науку термін «граничний»?
- а) А. Курно;
 - б) Г. Госсен;
 - в) У. Джевонс;
 - г) Ф. Візер.
23. Хто ввів в економічну науку поняття «криві байдужості»?
- а) У. Джевонс;
 - б) Л. Вальрас;
 - в) Ф. Еджуорт;
 - г) В. Парето.
24. Що, згідно з А. Маршаллом, повинна досліджувати економічна наука?
- а) продуктивні сили;
 - б) виробничі відносини;
 - в) споживання;
 - г) економічні закони.
25. Назвіть економіста, який першим виступив за поєднання теорії трудової вартості з теорією граничної корисності:
- а) К. Менгер;
 - б) Ф. Візер;
 - в) М. І. Туган – Барановський;
 - г) А. Маршалл.
26. Що, згідно з В. Парето, повинна вивчати економічна наука?
- а) методи державного регулювання економіки;
 - б) потреби людини;
 - в) поведінку людини на виробництві;
 - г) обмеженість ресурсів.
27. Назвіть фактори, які обумовлюють динамічний стан економіки в теорії Дж. Б. Кларка:
- а) збільшення населення;
 - б) зростання капіталу;
 - в) покращення методів організації виробництва;
 - г) зміна форм господарювання промислових підприємств;
 - д) виживання більш рентабельних підприємств;
 - е) усі відповіді є вірними.
28. Виберіть прізвища економістів, які, на вашу думку були супротивниками теорії трудової вартості?
- а) К. Маркс;
 - б) Є. Бем-Баверк;
 - в) К. Менгер;
 - г) Ф. Візер.
29. Які поняття не використовували представники австрійської школи маржиналізму К. Менгер та Є. Бем-Баверк?
- а) гранична корисність;
 - б) об'єктивна корисність;
 - в) суб'єктивна корисність;
 - г) надлишкова корисність.

Тема 7. Господарство і економічні дослідження в період державно-монополістичного розвитку Європейської цивілізації

(2 год.)

План:

1. Економіка провідних країн світу на початку ХХ ст. Посилення регулятивно-організаційних функцій держави в соціально - економічній сфері США, Німеччини, Англії, Франції.
2. Економічні причини та наслідки першої світової війни. Система повоєнних економічних відносин.
3. Економічний розвиток країн Західної Європи та США у міжвоєнний період (1919 – 1939 рр.).
4. Теоретичні основи та економічна програма Д. Кейнса.
5. Трактатування Д. Кейнсом причин порушення рівноваги капіталістичної економіки.
6. Еволюція неокласичної теорії на початку ХХ ст.
7. Неокласичні теорії ринку та економічного зростання
8. Монетаризм.

Запитання для самостійного опрацювання

1. Передумови виникнення неолібералізму і його відмінності від кейнсіанства.

Тематика рефератів:

1. Історичні передумови виникнення і загальна характеристика кейнсіанства.
2. Економічне вчення Дж. М. Кейнса і його вклад в розвиток історії економічних учень.
3. Теорія розвитку економіки Й. Шумпетера.
4. Світова економічна криза 1929-1933 рр. та її наслідки.
5. «Новий курс» Ф. Д. Рузвельта.
6. Економічна політика фашистської Німеччини.

Запитання для самоконтролю:

1. У чому полягає різниця між теоріями монополії і конкуренції Дж. Робінсона, Е. Чемберлена та теорією Й. Шумпетера?
2. Чому, на вашу думку, Й. Шумпетер вважав підприємця основною продуктивною силою економічного розвитку суспільства?
3. У чому полягає новизна підходу Дж. Кейнса до економічних процесів? Яку назву отримав цей підхід і чому?
4. Які течії виділяються в сучасному кейнсіанстві?

Тести:

1. Яка з європейських країн найбільше постраждала від економічної кризи 1929-1933 рр.?
 - а) Англія;
 - б) Німеччина;
 - в) Франція;
2. Якої фіскальної політики прихильники кейнсіанської теорії рекомендують додержуватися в умовах економічної кризи?
 - а) зниження державних закупівель;
 - б) зростання податків;

- в) зниження податків і підвищення державних закупівель;
 - г) підвищення державних закупівель і зниження податків.
3. Які заходи, згідно з Кейнсом, спроможні вивести економіку з кризи?
- а) проведення помірної інфляції.
 - б) підвищення граничної ефективності капітальних вкладень;
 - в) зниження центральним банком ставки відсотка;
 - г) активне втручання держави в економіку;
 - д) створення додаткових робочих місць;
 - е) зростання продуктивного та споживчого попиту;
 - ж) усі перелічені вище.
3. Хто з економістів є засновником теорії монополістичної конкуренції?
- а) А. Маршалл;
 - б) Дж. М. Кейнс;
 - в) Е. Чемберлен;
 - г) немає вірної відповіді.
4. «Великі цикли» на думку Й. Шумпетера пов'язані:
- а) «довготривалими хвилями» технічних нововведень;
 - б) коливаннями попиту;
 - в) змінами органічної будови капіталу;
 - г) змінами потреб у зв'язку з появою нових товарів.
5. Від чого, згідно з теорією Дж. М. Кейнса, залежить динаміка особистого споживання?
- а) сукупного грошового доходу;
 - б) зростання національного доходу;
 - в) пропорції, у якій дохід розподіляється на заощадження та споживання;
 - г) немає вірної відповіді.
6. Якою була мета плану Дауеса?
- а) відновлення економічних позицій Німеччини після поразки у I світовій війні;
 - б) збільшення репараційних платежів Німеччиною;
 - в) зменшення репараційних платежів Німеччиною;
 - г) створення нових робочих місць.
7. У якій країні вперше виникає масове поточне виробництво із застосуванням конвеєра:
- а) Японії;
 - б) Англії;
 - в) США;
 - г) Франції
8. Яка з країн була на економічному піднесенні після закінчення I світової війни?
- а) США;
 - б) Німеччина;
 - в) Англія;
 - г) Франція.
9. Хто був автором першого антимонопольного законодавства?
- а) Менн та Елкінс;
 - б) Пейн та Олдріч;
 - в) Сейлер та Кеффовер?
 - г) Шерман.
10. Суть «американського шляху» розвитку капіталізму у сільському господарстві полягала в:
- а) самозахоплення земель;

- б) безплатній роздачі земель у приватну власність з метою ведення фермерського господарства;
 - в) продажі селянам земель державою для ведення фермерського господарства;
 - г) освоєнні земель для розвитку сільськогосподарського виробництва.
11. Термін «економікс» отримав загальне визнання після того, як був використаний у назві праці:
- а) Ж. Б. Сея;
 - б) Д. С. Мілля;
 - в) А. Маршалла;
 - г) Дж. М. Кейнса.
12. Перша залізнична колія в Україні пролягала від:
- а) Києва до Єлисаветграда;
 - б) Балти до Одеси;
 - в) Харкова до Одеси;
 - г) Києва до Броварів.
13. Перше монополістичне об'єднання в промисловості України мало назву:
- а) Продамет»;
 - б) «Продвугілля»;
 - в) «Синдикат цукрозаводчиків»;
 - г) «Продвагон».

Тема 8. Економічний розвиток українських земель в умовах радянської економічної системи та його трактування в економічній літературі (2 год.)

План:

1. Господарство України після закінчення I світової війни. Соціально-економічні заходи радянської влади.
 - а) політика «воєнного комунізму»;
 - б) нова економічна політика;
2. Перехід до політики індустріалізації, її характеристика.
3. Суцільна примусова колективізація. Голод 1932-1933 рр. як наслідок посилення командно-адміністративних методів управління.
4. Господарство України в роки війни та післявоєнної відбудови.
5. Ліквідація немарксистського напрямку в економічній науці наприкінці 20 -х років.
6. Утвердження офіційного напрямку у теоретичних дослідженнях. Характер і зміст цих досліджень. Їх сучасна оцінка.

Запитання для самостійного опрацювання:

1. Грошова реформа 1922-1924 рр.
2. Становлення директивної системи планування та перехід до перспективних планів. Соціально-економічний зміст довоєнних п'ятирічок та їх реалізація в Україні.
3. Грошова реформа 1947 р.
4. Колективізація та індустріалізація на західноукраїнських землях.
5. Участь українських економістів в обґрунтуванні концептуальних засад грошової реформи 1922-1924 рр.
6. Економічна політика Центральної ради.

Тести:

1. У якому році був згорнутий НЕП?

- а) 1922;
- б) 1928;
- в) 1924;
- г) 1933.

2.. Вкажіть роки реалізації першого п'ятирічного плану розвитку народного господарства в СРСР:

- а) 1928-1932;
- б) 1926-1930;
- в) 1927 – 1931;
- г) 1929-1933.

Тема 9. Вплив науково-технічної революції на розвиток господарства провідних країн світу. Еволюція економічної теорії (2 год.)

План:

1. Наслідки Другої світової війни для світової економіки.
2. НТР та її основні риси на першому етапі 1950-1970-х рр.
3. Основні тенденції економічного розвитку провідних країн світу в умовах першого етапу НТР.
4. Моделі побудови ринкового господарства в провідних країнах світу.
5. Повоєнне відновлення інституціоналізму в економічній теорії та його синтез. Дж. Гелбрейт, Ф. Перу, Г. Мюндаль.
6. Теорії економічного зростання (моделі Харрода-Домара, Р. Солоу, Н. Калдора).
7. Сутність теорії неолібералізму в інтерпретації А. Ойкена і А. Мюллера – Армака.

Запитання для самостійного опрацювання:

1. Бреттон – Вудська система та її вплив на світове ринкове господарство.
2. Економічна політика лейбористів та її роль у повоєнному відродженні британської економіки.
3. Господарська політика Л. Ерхарда.
4. Особливості «японського дива».
5. Теорії прав власності та трансакційних витрат Ф. Коуза.
6. Соціальна школа у Франції. Дирижистські моделі М. Алле та Ф. Перру.

Тематика рефератів:

1. Порівняльний аналіз теорій економічного зростання неокейнсіанців та неокласична модель Р. Солоу.
2. Криза кейнсіанства та причини та основні напрями критики опонентів.
3. Особливості неоліберальної концепції державного регулювання економіки.
4. Еволюція інституціоналізму протягом XX ст. та значення його ідей для розвитку сучасної економічної думки.
- 5.

Запитання для самоконтролю:

Тести:

1. Економічна політика, заснована на концепції економічного лібералізму та його сучасній модифікації - монетаризму:

- а) економічна політика Л.Ерхарда;
 - б) "рейганоміка";
 - в) "тетчеризм";
- 2..У якому році було створене Європейське економічне співтовариство ("Спільний ринок")?
- а) 1945;
 - б) 1957;
 - в) 1933;
 - г) 1987.

Тема 10. Світове господарство на етапі інформаційно-технологічної революції та основні напрямки економічної теорії наприкінці ХХ - початку ХХІ ст.(4 год.)

Заняття 1

План:

1. Особливості економічного розвитку провідних країн світу в останній третині ХХст.
2. Економічна політика адміністрації Р. Рейгана.
3. Інтеграційні процеси в економіці. «Спільний ринок як форма економічної інтеграції.. Утворення Європейського Союзу.
4. Тенденції світового економічного розвитку на межі тисячоліть.

Тематика рефератів:

1. Структурні та циклічні кризи останньої третини ХХст.
2. Вплив науково-технічної революції на економіку США.
3. Національні особливості економіки Японії.

Заняття 2

План:

1. Криза кейнсіанської теорії. Некейнсіанствота посткейнсіанство.
2. Трьохсекторна модель Дж. Гелбрейта.
3. Загальна характеристика теорії «постіндустріального суспільства» Д. Белла.
4. Економічна теорія прав власності та трансакційних витрат Р. Коуза. Теорема Р. Коуза.
5. Теоретичні засади монетаризму, його еволюція та особливості практичного застосування в різних країнах.
6. Основні постулати економічної доктрини М. Фрідмана.
- 7.

.Запитання для самостійного опрацювання:

1. Економічна теорія пропозиції. Крива а. Лаффера.
2. Теорія раціональних очікувань (Р. Лукас, Т. Санджент, Н. Уоллес).
3. Теоретико-методологічні засади та структура нового лібералізму
- 4Сучасні концепції футурології.
5. Провідні школи лібералізму («лондонська», «фрайбурзька», «паризька», «чиказька») та їх основні представники.

Тести:

1. Яка країна стала родоначальницею соціального ринкового господарства?
 - а) Швеція;
 - б) США;
 - в) Франція;
 - г) Німеччина;
 - д) Японія.
- г) Чехословаччина.
2. Хто з нижчевказаних політиків метою своїх реформ бачив створення "соціального ринкового господарства"?
 - а) М.Тетчер;
 - б) Л.Ерхард;
 - в) Р.Рейган;
 - г) Ф. Кастро.

Тема 11. Передумови та формування основ ринкового господарства в Україні (друга половина ХХ ст.) (4 год.)

Заняття 1

План:

1. Україна в умовах кризи радянської тоталітарної системи. Економічні перетворення в період «хрущовської відлиги».
2. Спроби запровадження економічних важелів у радянську економічну систему в другій половині 60 – х років. Господарська реформа 1965 р.
3. Зниження ефективності радянської економіки у 60-80-ті роки.. Період «застою».
4. Україна за часів «перебудови». Курс на прискорення соціально-економічного розвитку.
5. Економіка незалежної України.

Запитання для самостійного опрацювання:

1. Стан економічного потенціалу України в момент проголошення незалежності (24.08.1991).
2. Пошук теоретичних засад радикального реформування

Тематика рефератів:

1. Грошова реформа 1996р.
2. Господарська реформа 1965 р., її причини та наслідки.
3. «Перебудова» як спроба переходу до регульованої ринкової економіки.

Заняття 2

План:

1. Пожвавлення теоретичних досліджень у 60-80-ті рр.. Дослідження проблем закономірностей суспільного розвитку, власності, товарно-грошових відносин.
2. Остаточна криза марксистської політичної економії. Початок формування економічних концепцій на нових теоретичних засадах.

3. Пошук теоретичних засад радикального реформування. Монетарні та інші концепції, обґрунтування їх та застосування українськими економістами.

Запитання для самостійного опрацювання:

1. Порівняльна характеристика механізмів приватизації в зарубіжних країнах та Україні.
2. Особливості проведення ринкових реформ в східноєвропейських країнах.

Тести:

1. В якому році спад промислового виробництва в Україні досяг свого максимуму - 27,7%?
а) 1938;
б) 1953;
в) 1994;
г) 1990.
2. В результаті якої грошової реформи змінився масштаб цін, внаслідок чого долар оцінюватися в 90 копійок?
а) 1961;
б) 1953;
в) 1994;
г) 1990.
3. В Чорноморське економічне співтовариство, яке було створене у 90-х роках ввійшли:
а) Азербайджан, Грузія, Молдова, Румунія, Туреччина, Україна, Албанія, Сербія;
б) Азербайджан, Болгарія, Вірменія, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Туреччина, Україна.
в) Азербайджан, Грузія, Україна, Молдова, Румунія, Росія, Греція.
4. У якому році у СРСР був взятий курс на перебудову та прискорення соціально – економічного розвитку країни:
а) 1985;
б) 1987;
в) 1966;
г) 1964.

Тема 9. Вплив науково-технічної революції на розвиток провідних країн світу. Еволюція економічної теорії (2 год.)

План:

1. Наслідки другої світової війни для світової економіки. План Маршалла.
2. Формування світової соціалістичної системи.
3. Основні тенденції економічного розвитку провідних країн світу в умовах першого етапу НТР.
4. Моделі економічного розвитку країн світу.
5. Зростання інтеграційних процесів у світовій економіці. Основні етапи розвитку міжнародної економічної інтеграції.
6. Повоєнне відновлення інституціоналізму в економічній теорії. Дж. Гелбрейт.

7. Теорії економічного зростання (моделі Харрода – Домара, Р. Солоу, Н.Калдора).
8. Зородження неінституціонального напрямку економічної теорії.
9. Сутність теорії неолібералізму в інтерпретації В. Ойкена і М. Мюллера-Армака.
10. Теорії Е. Белла і Е. Тоффлера.

Тести:

1. Кого називають батьком німецького «економічного дива»?
 - а) Ф. Ліста;
 - б) С. Бем-Баверка;
 - в) В. Ойкена;
 - г) Л. Ерхарда.

Рекомендована література:

Основна:

1. *Блауг М.* Экономическая мысль в ретроспективе: Пер. с англ. — 4-е изд. — М.: Дело Лтд, 1994. — Введение (с. 1—8); Гл. 17. Методологический посткриптус (с. 647—660).
2. *Блауг М.* Економічна теорія в ретроспектива Пер. з англ. — К.: Основи, 2001.
3. *КейнсДж. М.* Общая теория занятости, процента и денег // *Кейнс Дж. М.* Избранные произведения. — М.: Экономика, 1993. — Гл. 24.
4. *Кун Т.* Структура научных революций: Пер. с англ. / Т. Кун; Сост. В. Ю. Кузнецов. — М.: АСТ, 2001. —С. 3—268.
5. *Лакатос И.* Методология научных исследовательских программ //Вопросы философии. — 1995. — № 4. — С. 135 — 154.
6. *Лакатос И.* Фальсификация и методология научно-исследовательских программ / *Кун Т.* Структура научных революций: Пер. с англ. / Сост. В. Ю. Кузнецов. — М.: АСТ, 2001. — С. 269—454.
7. *Лакатос И.* История науки и её рациональные реконструкции // *Кун Т.* Структура научных революций: Пер. с англ. / Сост. В. Ю. Кузнецов. — М.: АСТ, 2001. — С. 455—524.
8. *Поппер К.* Логика и рост научного знания. — М.: Прогресс, 1983. — С. 325—376.
9. *Поппер К. Р.* Объективное знание. Эволюционный подход: Пер. с англ. — М.: Едиториал УРСС, 2002.
10. *Филлис Дин.* Роль истории экономической мысли // Панорама экономической мысли конца XX столетия: В 2 т.: Пер. с англ. / Под ред. Д. Гринэуэя, М. Блини, И. Стюарта. — СПб.: Экон. шк., 2002. — Т. 1. — С. 28—58.
11. *ХиксДж.* Теория экономической истории: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. Р.М. Нуреева. — М.: Вопросы экономики, 2003. — 224 с.
12. *Шумпетер Й.* История экономического анализа: В 3 т. — СПб.: Экон. шк., 2004.
13. *Шумпетер Й.* Теория экономического развития (Исследования редпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла оныюнктуры). — М., 1992.

Підручники та посібники:

1. *Бартенев С.А.* История экономических учений: Учебник.— М.: Экономика, 2003. — С. 15—24.
2. *Бартенев С.А.* Экономические теории и школы (история и современность: Курс лекций. — М.: БЕК, 1996. — Предисловие; Гл. 1.

3. Історія економічних учень: Повний курс: Підручник / В. Д. Базилевич, Т. В. Гайдай, Н. І. Гражевська та ін. / За ред. проф. В. Д. Базилевича. — К.: Знання, 2004. — С. 15—45.
4. Історія економіки та економічної думки: Курс лекцій / Авт. кол.: С. В. Степаненко, В. М. Фещенко, С. Н. Антонюк, Н. О. Тимочко та ін.. — К.: КНЕУ, 2006. — 664с.
5. Історія економічних учень: Підручник: У 2 ч. — Ч. 1 / За ред. В. Д. Базилевича. — 2-ге вид., випр. — К.: Знання, 2005. — С. 7—32.
6. Історія економічних учень : Підручник: У 2 ч. — Ч.1 За ред. В. Д. Базилевича. - 3-тє вид., випр.. і доп. — К.: Знання, 2006. — 582с.
7. Історія економічних учень: Підручник: У 2 ч. — Ч.2 / За ред. В. Д. Базилевича. - №3 - тє вид., випр.. і доп. — К.: Знання, 2006. — 575с.
8. Історія економічних учень: Навч. — мето. Посібник для самост. вивч. дисц./ Л. Я. Корнійчук та ін.. — К.: КНЕУ, 2002. — 284с.
9. *Кульчицький Б.* Сучасні економічні системи: Навч. посіб. — Л.: Лфіша, 2004. — С. 5—84.
10. *Мартыновский С.* Экономика от Аристотеля до наших дней: Ос-овные направления анализа. — Одесса: Друк, 2001. — С. 3—15.
11. *Негishi Т.* История экономической теории: Учебник. — М.: Аспект Пресс, 1995. — Предисловие; Гл. 1.
12. *Павленко Ю. В.* Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. — Вид. 2-ге, стереотип. — К.: Либідь, 2000.
13. *Проскурин П. В.* История экономики и экономических учений в кратком изложении. — К., 2004. — С. 3—20.
14. *Проскурин П. В.* Історія економіки та економічних учень. Нариси кономічної історії індустріальної цивілізації: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 005. — С. 3—18.
15. *Рих А.* Хозяйственная этика. — М: Посев, 1996. — Т. 2. — Предисловие.
16. *Селигмен Б.* Основные течения современной экономической мысл-и. — М: Прогресс, 1968. — Предисловие автора; Заключение.
17. Экономическая история мира. Европа / Под общ. ред М. В. Конотопова. — М., 2004. — С. 7—15.
18. Юхименко П. І., Леоненко П. М. Історія економічних учень: Навч. посіб. — 3-тє вид., випр.. — К.: Знання: Прес. — 514с.

Додаткова:

1. *Аникин А. В.* Юность науки: Жизнь и идеи мыслителей-экономистов до Маркса. — 3-е изд. — М.: Политиздат, 1979. — 367 с.
 2. *Белл Д.* Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования: Пер. с англ. — М: Academia, 1999. — 786 с.
- З.Бродель Ф.* Время мира. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV—XVIII вв.: В 3 т. — М.: Прогресс, 1992.
5. *Виноградов В. А.* Состояние и перспективы историко-экономических исследований // *Вопр. истории.* — 1988. — №4. — С. 3—12.
 6. *Иноземцев В. Л.* К теории постэкономической общественной формации. — М, 1995.
 7. *Иноземцев В.М.* Очерки истории экономической общественной формации. — М.: Таурус Альфа: Век, 1996. — 400 с.
 8. *Иноземцев В.Л.* За пределами экономического общества. — М.: Academia: Наука, 1998. — 640 с.
 9. *Иноземцев В.Л.* Расколота цивилизация. — М.: Academia: Наука, 1999.— 724 с.
 10. *Козенко Б.Д., Садовая Г.М.* О периодизации новой и новейшей истории в свете новейших трактовок // *Новая и новейшая история.* — 1993. — №4. — С. 87—96.

11. *Кочергин А.М.* Проблемы методологии исследования общества как целостной системы. — Новосибирск, 1988. — С. 182—192.
12. «Круглый стол». Проблемы периодизации новой и новейшей истории // Новая и новейшая история. — 1993. — № 1. — С. 77—84.
13. *Платонов С.* После коммунизма: Книга, не предназначенная для печати. — М: Мол. гвардия, 1990. — 255 с.
14. *Платонов С.* После коммунизма: Книга, не предназначенная для печати / Предисл. В. Аксенова и др. — 2-е изд.; Второе пришествие: Беседы. — М.: Мол. гвардия, 1991. — 555 с.
15. *Полетаев А. В.* Клиометрика— новая экономическая история — историческая экономика // Истоки. Вопросы истории народного хозяйства и экономической мысли. — Вып. 1. — М.: Экономика, 1989. — С. 37—54.
16. *Солодкина М.М.* Об историко-экономическом познании // Вопр. истории народного хозяйства и экономической мысли.— Вып. 1. — М.: Экономика, 1989. — С. 24—36.
17. *Сергейчик ЕМ.* Философия истории.— СПб.: Лань, 2002.— С. 149—181,370—385.